

ESSAY

af Kristoffer Kropp og Anders Blok

Fra nationale til globale sociologier – og tilbage igen?

– refleksioner fra ISA-konferencen
"Facing an unequal world: Challenges for sociology",
Taipei, 23. - 25. marts 2009

"Western money works. Western theory doesn't work"
(citater fra konferencen, Abulfaz D. Suleymanov, Azerbaijan)

Globale dilemmaer for sociologien

Det nærmer sig en sociologisk truisme at konstatere, at globaliseringens ulige effekter lader sig føle i mange afkroge af nutidens sociale liv: skrøbelige finansielle markeder, klimaforandringer, velfærdsstatslige styringsmodeller, nye forbrugspraksisser og meget andet, alt sammen er det påvirket af globaliseringens dynamik. Mindre åbenlyst er det måske, at sociologien som disciplin selv er dybt indvævet i globale transformationsprocesser, og at ulighederne mellem rig og fattig, dominerende og domineret, ikke er mindre udtalte i sociologien end i det omkringliggende samfund i øvrigt. Fra sit udgangspunkt i en tidlig, vesteuropæisk moderniseringskontekst i 1800-tallet har sociologien efterhånden spredt sig til alle afkroge af verden, i tæt samspil med gennemgribende forandringer i verdenssamfundet. Af-kolonialisering, kommunismens

sammenbrud, demokratiseringsbølger med videre har gradvist skabt de sociale kontekster, der har tilladt sociologer at opnå fodfæste – hvor prekært det end er – i stadig flere "ikke-vestlige" samfund. Som videnskabelig disciplin er sociologi på mange måder allerede globaliseret.

Det er imidlertid et kompliceret og ømtåligt emne, præcist hvordan lokale, nationale, regionale og globale sociologier forholder sig til hinanden, såvel hvad angår kognitive som institutionelle dimensioner. For nu at stille det hårdt op, med et ekko af klassisk videnskabsteori: er sociologiens teorier og metoder at forstå som rent "lokale" produkter, dybt sammenvævet med specifikke kulturelle og historiske erfaringer og med begrænset gyldighed uden for sin (typisk europæiske) oprindelseskontekst? Eller omvendt, tilbyder sociologien eventuelt et "globalt" og måske endda et universelt sprog, hvormed vi kan forstå de sociale forandringsprocesser, som overalt vil kendetegne det, vi forstår ved modernitet og modernisering? Disse spørgsmål er selvsagt ikke nye; ikke desto mindre synes de at trænge sig på med fornyet styrke i den internationale sociologiske debat i disse år. De ligger eksempelvis til grund for den kritik af "metodologisk nationalisme", og hertil hørende visioner om en "kosmopolitisk sociologi", som ikke mindst Ulrich Beck har gjort sig til fortæller for (se Beck 2006).

Kognitive diskussioner om kosmopolitanisme har samtidig et organisatorisk og fagpolitisk korrelat – og det er næppe forkert at hævde, at en god portion af den "faktisk eksisterende" internationalisering af sociologien udspiller sig inden for disse rammer. Den internationale sociologforening (ISA) har eksisteret siden 1949, grundlagt under UNESCOs overopsyn og mandat; og allerede i 1893 havde René Worms i Paris grundlagt International Institute of Sociology (IIS). Alene det forhold at der findes ikke én, men to internationale sammenslutninger af sociologer antyder, at der også på dette fagpolitiske plan findes dybe ambivalenser og brudflader¹. Samtidig gøres der i disse år i ISA-regi et større arbejde for diplomatisk at mediere mellem lokale og globale sociologier. Seneste skud på den stamme er ISA-konferencen "Facing an unequal world: challenges for sociology", afholdt for nyligt i Taiwans hovedstad, Taipei². Her mødtes repræsentanter for 47 nationale sociologforeninger til diskussion om sociologiens tilstand, dens nationale udfordringer og – ikke mindst – dens iboende globale uligheder.

Dette essay er skrevet på baggrund af vores fælles deltagelse på konferencen i Taipei som officielle repræsentanter for den danske sociologforening og som nysgerrige iagttagere af den sociologiske disciplin i en global brydningstid. Deltagelse i en international konference med sociologiske repræsentanter fra alle kontinenter – Brasilien og Ecuador, Nigeria og Mozambique, Taiwan og Filippinerne, Australien og New Zealand – kan gøre én pinligt bevidst om den situerede karakter af sit eget sociologiske blik. Det kan derfor være på sin plads at slå fast, at dette essay er skrevet fra et velfærdsstatsligt privilegeret, relativt eurocentrisk, maskulint og ungdommeligt uerfarent perspektiv, der

gerne indrømmer sin egen uvidenhed om de civilisatoriske kilder til sociologisk oplysning, der måtte gemme sig i konfucianistiske, islamiske, indfødt afrikanske og latinamerikanske intellektuelle traditioner. Det er dog samtidig en selvstændig pointe, at vi næppe er de eneste bærere af en sådan etnocentrisk sociologisk habitus, hverken i Danmark, i Europa eller for den sags skyld i resten af verden. Globale sociologier – hvis de skal opstå – må nødvendigvis bestå i en vedvarende dialogisk proces, hvor anerkendelsen af gensidig uvidenhed, tillige med en vis portion nysgerrighed, forekommer at være et ganske realistisk udgangspunkt.

Vi vil søge kort at skitsere de centrale brudflader, som diskussionerne i Taiwan drejede sig om, og som hver især afspejler centrale udfordringer for sociologien i spændingsfeltet mellem videnskab, samfund og politik. For det første de enorme udfordringer, der opstår i brudfladen mellem "det globale Nord" og "det globale Syd" og de hermed forbundne visioner om lokale, ikke-vestlige og "alternative" sociologier. For det andet de globale tendenser til "neoliberalisering" af universitetet som vidensproducerende institution, som rejser en række fælles, men stærkt nationalt differentierede, udfordringer for sociologiens identitet og autonomi. Og endelig for det tredje sociologiens rolle som engageret stemme i progressive sociale forandringsprocesser; en diskussion, som i disse år føres internationalt under overskriften "offentlig sociologi" ("public sociology"; se Burawoy 2005)³. Efter vores opfattelse er der her tale om væsentlige diskussioner, som en selv-refleksiv sociologi nødvendigvis må forholde sig til – også i en lokal dansk kontekst.

Samtidig er det vores synspunkt, at diskussioner om globale sociologier er andet og mere end sociologisk identitetspolitik – eller for den sags skyld en slags politisk korrekt UNESCO-ficering af sociologien! Det vil tværtimod være vores påstand, at globale uligheder og nationale udfordringer for sociologien som disciplin udgør et væsentligt og selvstændigt sociologisk forskningsfelt, i traditionen for reflektiv videns- og videnskabssociologi. Forhåbentlig kan dette essay bidrage til at øge opmærksomheden om behovet for en solid, empirisk og globalt orienteret "sociologi om sociologi".

Alternative sociologier fra det globale Syd?

Kaster vi et blik ud over et tilfældigt udvalg af danske lærebøger og introduktionskurser i sociologisk teori, vil tendensen hurtigt stå klart: den sociologiske kanon er i altovervejende grad præget af afdøde, europæiske mænd. Marx, Weber og Durkheim regnes for kernen i den sociologiske disciplins historie, og sociologien forbliver tæt forbundet med de klassekonflikter, nationalstater og sekulariseringsbestrebelse, som kendes fra den tids dramatiske forandringer i de europæiske samfund. Det faktum, at Durkheim skrev om det "segmentære" Kabyler-samfund i Algeriet ved hjælp af franske koloniale forbindelser, og at Marx' indere og Webers kinesere optræder som objekter for det suveræne europæiske videns-subjekt, indtager i den sammenhæng en til-

bagetrukket rolle. At der ligefrem skulle findes ikke-europæiske ophavskilder til sociologisk teori – eksempelvis at Comte, Marx og Sorokin øjensynligt alle læste den store tunesiske intellektuelle fra det 14. århundrede, Ibn Khaldun – er formentlig ukendt for de fleste vestlige sociologer (se Alatas 2006a). Sådan bør det imidlertid ikke vedblive med at være, hvis det står til en lille håndfuld entreprenante sociologer fra det globale Syd. Her handler det om at finde indfødte, ikke-vestlige, multikulturelle – eller slet og ret "alternative" – kilder til at bryde med Vestens hegemoni over sociologiens kanoniske ideer.

Disse diskussioner er selvsagt hverken fuldstændig nye eller unikke for sociologien som disciplin – tværtimod har antropologerne for eksempel længe været i gang med en kollektiv selvransagelse over sin dybe involvering i kolonialismens uhyrligheder. Refleksioner over socialvidenskabernes problematiske rolle i den tredje verden gennem de seneste 200 år kendes under lidt forskellige overskrifter: kolonialisme-kritik og postkolonialisme, akademisk imperialisme, "hjernerens fangenskab" ('captive mind'), Eurocentrisme, Orientalisme, global akademisk afhængighed m.v. (se Alatas 2003). Mange af disse diskussioner har deres oprindelse uden for sociologien, og de handler alle om at overføre generelle analyser af center-periferi-relationer, og uligheder mellem Nord og Syd, til analysen af vedblivende globale dominansrelationer i socialvidenskabernes. Selv om de empiriske detaljer i mønstret vil være komplicerede og varierede, så vil de fleste formentlig skrive under på, at den globalt dominerende sociologiske viden, både hvad angår forskning og undervisning, i alt overvejende grad har sit udspring i relativt få, vestlige centre: USA, Storbritannien, Frankrig og – i mindre udstrækning – Tyskland. Alle vi andre må finde os i at være perifere, eller måske semi-perifere.

Set i forhold til de afgrundsdybe økonomiske, politiske og sociale skel mellem den første og den tredje verden kan det naturligvis ikke undre, at sociologiens situation i disse forskellige kontekster varierer kraftigt. Alene hvad angår uddannelseskapacitet, investeringer i universiteter, adgang til forskningsmaterialer osv. siger det sig selv, at sociologer i eksempelvis Afrika står over for udfordringer af en helt anden kaliber, end vi kender det fra vores privilegerede Skandinavien. Det presserende spørgsmål er imidlertid, om ikke en række af kolonialismens afhængighedsrelationer stadig lever videre i nutidens globale akademiske system, og i givet fald hvilke mekanismer der forklarer reproduktionen af disse afhængigheder. En række faktorer spiller givetvis ind i den sammenhæng: magt- og statushierarkier forbundet med vestlig socialteori; kontrol og ejerskabsrelationer i forbindelse med akademiske forlag og tidsskrifter; afhængighed i den tredje verden af udenlandsk kapital til investeringer i uddannelse og forskning; uligheder i adgangen til informationsteknologi og databaser; det engelske sprogs globale dominans; samt diverse former for "hjerneflugt" ("brain drain"), for nu blot at nævne nogle af de væsentligste. Alt sammen forhold, som sociologer i Latinamerika, Afrika og Sydøstasien af gode grunde er akut bevidste om.

Ét er imidlertid at konstatere problemet, dets vidtrækkende omfang, og dets dybtliggende historiske og politiske rødder. Noget andet er selvfølgelig, hvordan vi som internationalt sociologfællesskab bør reagere – og herunder, om den sociologiske kanon overalt trænger til en postkolonial overhaling? At dømme efter diskussionerne i Taiwan har der efterhånden udkrystalliseret sig en række alliancer på disse spørgsmål; fraktioner med lidt forskellige visioner for globaliseringen af sociologi. I det ene hjørne står en alliance, anført af en række sofistikerede kritikere fra Syd, som argumenterer for behovet for en gennemgribende "multikulturalisering" af sociologien, i form af udbredelsen af indfødte sydlige stemmer, der kan bryde det vestlige hegemoni⁴. Her kan ISA passende spille en aktiv rolle, hævdes det, for eksempel gennem udgivelsen af nye inklusive lærebøger i multi-civilisatorisk socialteori. Omtrent i det modsatte hjørne står en række repræsentanter for europæiske sociologforeninger, for hvem talen om multikulturel sociologi tydeligvis er mindre presserende, og som måske ligefrem forbinder det med en lidt upassende anti-amerikanisme. Et sådant "politisk ukorrekt" synspunkt kan imidlertid være vanskeligt at fremsætte åbent; da den schweiziske repræsentant i Taipei intervererede langs disse linjer skete det med ordene: "nu begår jeg helligbrøde"!

I midterfeltet mellem disse yderpositioner findes en lang række stemmer, som forsøger at navigere efter bedste evne i de rørte globale sociolog-vande. Én af dem er Michael Burawoy, præsident for ISAs sammenslutning af nationale sociologforeninger, vært i Taipei og samtidig repræsentant for én af de store hegemoniske "skurke", den amerikanske sociologi. Foruden sit forsøg på at sætte "offentlig sociologi" på den internationale dagsorden, så har Burawoy de senere år gjort sig til fortaler for en "provinsialisering" af netop amerikansk sociologi – som en slags frivillig abdicering fra den falske forestilling om universel gyldighed, som i hans optik præger kollegernes selvforståelse (se Burawoy 2005). Andre forsøger at advare mod de politisk-religiøse dagsordener, der kan blive konsekvensen af en for stærk anti-universalisme i sociologien. På konferencen i Taipei fortalte Mohammad Amin Ghaneirad f.eks., hvordan "indfødt" sociologi i Iran er nærmest synonymt med islamisk sociologi – som ét element i præstestyrets bestræbelser på en gennemgribende stats-islamisering af videnskaben. Hvor tillokkende det end lyder, så er lokaliseringen af sociologi selvsagt ikke et politisk uskyldigt projekt.

Som nogenlunde distancerede iagttagere må man konstatere, at disse normativt ømtålelige diskussioner – båret af lige dele subversiv kreativitet og fad inficering med UNESCO-platituder – har det med at forplumre en række betydningsfulde forskelle. Det er for eksempel ikke helt oplagt, at *alle* vestlige teorier og begreber skulle være lige problematiske, når de rejser rundt til ikke-vestlige kontekster. Måske *er* det faktisk udtryk for intellektuel imperialisme, når det Verdensbank-sponsorerede begreb om "social kapital" efterhånden er blevet dominerende i japansk og kinesisk sociologi – trods eksistensen af

stærke og fler-facetterede indfødte begreber som *en* og *guanxi*?⁵ Omvendt kan det vel ikke udelukkes, at Bourdieus begreber om symbolsk kapital, felt og dominans har en del at tilbyde til studiet af social stratifikation i Tyrkiet og Nigeria? Måske forholder det sig faktisk lige omvendt af den påstand, som Abulfaz Suleymanov fra Azerbajjan fremførte i Taipei (se åbningscitater): afhængighed af vestlig finansiering fra organer som Verdensbanken udgør utvivlsomt et alvorligt problem for sociologer i Syd; men "vestlige" socialteorier er samtidig væsentlige ressourcer til at kritisere disse globale uligheder.

Neoliberalisering af universitetet – sociologi i krise?

Hvis der er én ting de fleste sociologer, uanset kulturel positionering, tilsyneladende kan blive enige om faktisk udgør en fælles udfordring, så er det tendenserne i retning af markedsgørelse af universitetet som vidensproducerende institution. Som med de alternative sociologier fra Syd, så kendes disse diskussioner under lidt forskellige, men beslægtede overskrifter: akademisk kapitalisme (Slaughter), kognitiv kapitalisme (Gorz), fra modus-1 til modus-2 vidensproduktion (Nowotny et al.), "triple helix" mellem stat, universitet og industri (Etzkowitz), postakademisk videnskab (Ziman) m.v.⁶ Alternativt kan man simpelthen tale om en neoliberalisering af forskningen, idet igangværende forandringer på det akademiske felt relateres til de vidtgående reformer af styringsmentaliteter (foucault'ske "governmentaliteter") i offentlige og private institutioner, som kendetegner "new public management"-bølgerne siden 1980'erne. Ligesom andre offentlige institutioner underlægges universitet her en række nye krav om dokumentation, effektmåling, rangordning osv. i en sand kaskade af nye statslige styringstiltag, som vi kun kender alt for godt fra den hjemlige forskningspolitik. Spørgsmålet er selvfølgelig, hvor denne globale spredning af neoliberalisme efterlader sociologien som disciplin?

Én af de mest interessante iagttagelser vi kunne gøre os i Taipei var, at ikke alene synes stigende fokus på international publicering, politiske krav om forskningens "sociale relevans", øget konkurrence om forskningsmidler osv. at udgøre en slags "globaliseret politisk standardmodel", der implementeres af stater overalt i verden og sætter sociologer under fornyet pres. Lidt det samme kan man sige om det videnssociologiske refleksionssprog, hvori vi mere eller mindre spontant fortolker og kritiserer de selv samme tendenser – som en markeds-fetichistisk modus-2 model for hurtigt anvendelig viden, en underminering af forskningsfriheden og som en måde at opprioritere naturvidenskab og teknologi på bekostning af socialvidenskab og humaniora. Hvis diskussioner om sociologiens kognitive hierarkier mellem Nord og Syd truer med at fragmentere det globale fællesskab, så kan kritiske diskussioner om neoliberaliseringens truende fremmarch omvendt fremkalde sociologisk solidaritet på tværs af landegrænserne. Der er intet så godt som en magtfuld fælles fjende – og erfaringer med politisk markedsgørelse af forskningen i andre lande kan få selv Sander-regimet til at ligne en mindre krusning!

Samtidig er det dog åbenlyst, at der ikke skal kradses længe i overfladen, før disse tilsyneladende globale homogeniseringsprocesser begynder at se meget forskellige ud, afhængig af nationale kontekster. Ikke overraskende skal man til Storbritannien for at finde det mest ekstreme tilfælde af neoliberal styringsmentalitet i akademiet, baseret på de fire-årligt tilbagevendende "forsknings-evaluerings-øvelser" ("Research Assessment Exercise"), hvis overordnede kriterium er "international excellence" i forskningen. Her rangeres forskningsmiljøer på en skala fra 0-4 efter indikatorer for publicering, tiltrækning af eksterne midler, studenterproduktion og "anseelse", og statslige forskningsmidler allokeres efter sirligt udviklede fordelingsnøgler. Professor John Holmwood fra Birmingham fortalte, hvordan systemet sådan set har høj legitimitet i den britiske forskningsverden: det bygger på traditioner for kvalitative ekspertvurderinger (peer review), transparens i processen osv. Ikke desto mindre har systemet betydet, at flere sociologi-institutter nu er lukningstruede, og at den sociologiske disciplin i stigende grad fragmenteres, efterhånden som sociologer søger anerkendelse på mere tværfaglige og anvendelsesorienterede felter (sundhedsforskning, socialpolitik osv.). Sociologien, konkluderede Holmwood, står her i en mere prekær position end andre samfundsvidenskaber.

Hvis presset på den sociologiske forskning i vesteuropæiske kontekster som Storbritannien og Danmark kan ses som led i statslige økonomiske strategier for en (oplevet) intensiveret global konkurrencesituation, så ser situationen forventeligt nok noget anderledes ud for eksempelvis afrikanske sociologer. I et af konferencens mest interessante oplæg fortalte Patrício Langa fra Mozambique om en situation, hvor universiteter og akademikere oplever en tiltagende instrumentalisering af deres viden i retning af politiske målsætninger om at bekæmpe absolut fattigdom. Akademikere i Mozambique forventes i stigende grad at optræde i en aktivistisk rolle som fattigdomsbekæmper – en forståelse, som klart favoriserer forskningsområder som økonomi, agronomi, genetik og sundhedspleje på bekostning af socialvidenskaber som sociologi. Langa udtrykte bekymring over, at denne form for socialt og politisk indlejret "modus-2-forskning" prioriteres ensidigt i en kontekst, hvor institutionaliseringen af den mere disciplindrevne "modus-1" socialvidenskab i forvejen er meget svag. Mozambique er trods alt ét af verdens allerfattigste lande, og de etiske dilemmaer i forskningspolitikken er derfor til at få øje på. Det er i den sammenhæng sigende, at Langa selv er ansat på universitetet i Cape Town – Sydafrika er stadig det lokale afrikanske ressourcecentrum for sociologisk forskning.

Den slags pessimistiske historier – som der var flere af i Taipei – må fremkalde en vis kritisk selv-refleksion: er sociologien virkelig over en bred kam ved at miste sit institutionelle fodfæste som taber i en stadig barskere kamp om forskningsmidler med andre og stærkere (post)disciplinære dagsordener? Under alle omstændigheder synes de sociale vilkår for sociologisk forskning

under kraftig forandring i disse år. Én deltager på konferencen foreslog, at sociologi måske i stigende grad indtager status af det, den kendte Chicago-sociolog Everett Hughes kaldte "beskidt arbejde" ("dirty work"): vi udfører stadig flere opgaver, som i akademisk sammenhæng anses for nedværdigende og befængte! I den sammenhæng er spørgsmålet måske ikke så meget hvilken gavn sociologien gør for sit omkringliggende samfund; spørgsmålet er snarere, hvor stor eller lille skade sociologer anses for at kunne gøre i en ny neoliberal markedsorden. Sociologer lever så at sige på tålt ophold – et perspektiv, som en del danske sociologer med erfaringer fra kontroverserne og lukningerne i 1980'erne formentlig vil skrive under på.

Alligevel er sådanne dystre konklusioner formentlig forhastede – af flere grunde. Dels står det trods alt bedre til i nogle dele af verden end andre. De to skandinaviske oplæg på konferencen, fra Finland og Danmark, pegede begge i retning af, at nok mærker sociologer øget pres fra en markedsfokuseret forskningspolitik, men samtidig lever disciplinens historiske alliance med velfærdsstatslige institutioner videre. Den danske kontekst er en interessant case på sociologisk agens: efter krisen har disciplinen siden 1990'erne oplevet en institutionel konsolideringsperiode, hvor sociologer med succes har forfulgt såvel professionelle som socialt entreprenante strategier. Hertil kommer, i mere idealistisk forstand, at sociologiens sociale rolle må ses i sammenhæng med dens evne til at producere overbevisende og originale analyser af tidens globale transformationsprocesser. På dette punkt var der mere optimisme at spore i Taipei. Som Michel Wieviorka, den franske ISA-præsident, optimistisk opsummerede sin egen "kriseologi": verden er i krise, økonomisk, socialt og økologisk – men sociologien er *ikke* i krise!

Offentlig sociologi – i samfundets tjeneste?

Diskussioner om hvilken rolle sociologien kan og bør indtage i forhold til sit omkringliggende samfund – lokalt, nationalt og globalt – er ligeså gamle som disciplinen selv. Klassiske sociologiske positivister, fra Comte til Durkheim, var som bekendt af den opfattelse, at grundig viden om sociale lovmæssigheder ville sætte sociologien i stand til at foreskrive fornuftige løsninger på samfundets dårligheder. I vor tid nyder den slags social ingeniørkunst nok markant mindre opbakning, men de fleste sociologer nærer stadig selvforståelser som en slags intellektuelle og dermed som mere eller mindre betydningsfulde fortolkere og kritikere af sociale tendenser og patologier. Tanken om, at sociologisk viden ikke er "værdineutral", men derimod kan tjene forskellige erkendelsesinteresser (Habermas) eller fungere inden for forskellige magt/videns-diskurser (Foucault), er uden tvivl en slags udbredt *doxa* blandt nutidige sociologer. Spørgsmålet er så, hvordan vi nærmere skal forstå denne tætte kobling af sociologi og samfund – samt hvilke idealer for progressiv sociologi i samfundets tjeneste vi ønsker at abonnere på?

I nutidig international sociologi føres denne diskussion, som allerede

nævnt, under overskriften 'public sociology', "offentlig sociologi" – en diskussion, som førnævnte Michael Burawoy har været den definitive hoveddrivkraft bag. Startskuddet kom i 2004, hvor Burawoy holdt sin tale som formand til den amerikanske sociologkongres i San Francisco (se Burawoy 2005). Siden har offentlig sociologi udviklet sig til en sand sociologisk selvrefleksions-industri. Betydningsfulde tidsskrifter som *British Journal of Sociology* og *Current Sociology* har haft temanumre om emnet, der er udkommet adskillige antologier særligt i amerikansk kontekst, og kendte sociologer som Ulrich Beck, Craig Calhoun, Andrew Abbott og Saskia Sassen har blandet sig i debatterne⁷. Alle har de lidt forskellige bud på, hvordan sociologien igen bliver relevant for et samfund i hastig forandring – eller hvordan den, med Ulrich Becks ord, undgår at blive et museumsstykke (se Beck 2005). Burawoy selv er rundet af en marxistisk tradition: for ham består svaret i, at sociologien må indgå alliancer med kritiske civilsamfundsaktører i kampen mod statstyranni og markedsfundamentalisme. Dette budskab har Burawoy rejst kloden tyndt med og at dømme efter diskussionerne i Taiwan, så er offentlig sociologi nu en fast bestanddel i det globale sociologiske vokabular, på tværs af forskelle i sociale kontekster.

Ud fra denne korte karakteristik kan det måske forekomme besynderligt, at Burawoys tanker får så stor opmærksomhed – "vi har ligesom været der", kunne man med nogen ret mene om denne form for 1970'er-agtig marxistisk interventions-utopisme. Som Craig Calhoun gør opmærksom på (2005), så ligger en del af forklaringen dog formentlig netop her: efter en periode med ironisk selvdistance, advarer mod "store fortællinger" og generel af-politisering, så tilbyder offentlig sociologi et friskt sprog for den sociale indignation, der uden tvivl udgør en væsentlig drivkraft i mange sociologers virke. Samtidig må det tilføjes, at Burawoys intervention også tilbyder et rimelig sofistikeret videnssociologisk blik på disciplinen. Grundlæggende er det Burawoys påstand, at der findes fire idealtypiske former for sociologi: professionel, policy-orienteret, kritisk og offentlig. Professionel og kritisk sociologi trives begge internt i akademiet, policy-orienteret sociologi består i en instrumentel rådgivning af beslutningstagere, mens offentlig sociologi består i refleksive samarbejder med ekstra-akademiske grupper såsom sociale bevægelser og lokale foreninger. Påstanden er altså ikke, at al sociologi må være offentlig sociologi – påstanden er den mere beskedne, at der er et betydningsfuldt offentligt moment i al god sociologi.

Formuleret på denne vis er det vanskeligt ikke at fatte sympati for Burawoys projekt: hvilken sociolog vil i ramme alvor mene, at hendes forskning er fuldstændig irrelevant for samfundets forskellige offentligheder? Så længe vi undlader nærmere at specificere præcist, hvilke civilsamfundsmæssige projekter der fortjener sociologiens opmærksomhed og anerkendelse, ja så vil vi vel alle gerne være offentligt relevante. Diskussionerne i Taipei bar i nogen grad præg af, at offentlig sociologi tilbyder en belejlig og rummelig

sociologisk selvforståelse – særligt i en tid præget af globale uligheder, neoliberalisering og voksende forskningspolitisk pres. Vi kan diskutere detaljerne i Burawoys fire-delning af sociologien. For eksempel vil det være vores påstand, at grænserne mellem policy-orienteret, professionel og offentlig sociologi fremstår temmelig udviskede i konteksten af en velfærdsstat som den danske, hvor "staten" er en allestedsnærværende social realitet – i skarp kontrast til den amerikanske kontekst. Men grundlæggende er det svært at være uenig i, at god sociologi (også) må være et offentligt anliggende.

Igen er det imidlertid afgørende at være opmærksom på de store forskelle i lokale kontekster, hvori dette globale sociologiske refleksionsprog udspiller sig. Det ligner eksempelvis en tanke, at ISA-præsident Wieviorka indledte konferencen med at tale om den globale finansielle krise – som én betydningsfuld kontekst, hvor der er behov for et refleksivt sociologisk engagement. Han blev imidlertid efterfulgt af indiske Sujata Patel, som kunne berette, at man i den indiske kontekst taler mere om "Vestens" end om "Verdens" finanskriser. Pointen er selvfølgelig, at sociale problemer og offentlige prioriteringer ser forskellige ud, alt afhængig af hvor man står. I den sammenhæng tilbød de taiwanesiske værter et interessant – og håbefuldt – billede af et lokalt forankret, men globalt orienteret, sociologisk engagement. Taiwanesiske sociologer er i alt overvejende grad uddannet i USA og Storbritannien, men hvis deres selvfremstilling står til troende, så er de samtidig dybt engageret i kampen for demokratisering, ligestilling og indfødte folks rettigheder i Taiwan. Og som feministen Ling-fang Cheng opsummerede tyve års modstand mod et taiwanesisk patriarkat: "nu er vi trætte, men glade"! Det er vanskeligt at forestille sig et bedre motto for engageret sociologisk praksis.

Afrunding: fire scenarier for globale sociologier

Som videnskaben om det sociale – eller, mere poetisk udtrykt, som videnskaben om at leve sammen – har sociologien altid været snævert forbundet til sit omkringliggende samfund og til dette samfunds skiftende kulturelle, historiske og politiske omstændigheder. I en global brydningstid, hvor det sociale koordinater er til kraftig genforhandling, rejser der sig derfor uvægerligt en række nye dilemmaer for sociologien – og en række ældre problemstillinger antager lidt nye former. Dette essay har formet sig som en refleksion over sociologiens nutidige globale dilemmaer, sådan som de blev artikulert på en nyligt afholdt konference i ISA-regi, hvor sociologiens udfordringer i en ulige verden var sat på den internationale dagsorden. Ulighed og afhængighed mellem det globale Nord og det globale Syd; presset fra den globale spredning af neoliberale forskningspolitikker; og kaldet efter en offentlig sociologi engageret i progressiv social forandring, udgør her tre betydningsfulde prismen til iagttagelsen af disse dilemmaer. Vores formål har simpelthen været at henlede opmærksomheden på disse internationale diskussioner – fordi de også har og får betydning for dansk sociologis fremtid.

De tre brudflader i diskussionen hænger ikke nødvendigvis snævert sammen; og det er netop karakteristisk for vores indtryk fra Taipei, at der eksisterer ret forskelligartede visioner for hvordan lokale og globale sociologier bør integreres. Man kan eksempelvis sagtens bekymre sig om det stigende forskningspolitiske pres, der følger i kølvandet på markedsgørelsen af danske universiteter – uden at koble disse diskussioner til en global dimension. Omvendt er det selvsagt en væsentlig analytisk og professionspolitisk pointe fra ISAs side, at de forskellige udfordringer med fordel kan ses som forbundne, og at de alle har at gøre med globale mønstre af magt, ulighed og kollektiv erfaring. Neoliberalisering af den akademiske sektor er således en verdensomspændende proces, og som organisation vil ISA være centralt placeret i bestræbelser på at mobilisere sociologisk modstand mod dens destruktive effekter. I den forstand er diskussioner om sociologiens globale dilemmaer ikke rent deskriptive, de har tillige en performativ dimension: globalisering af sociologi er en skrøbelig proces, der må balancere mellem risiko for fragmentering og fremvæksten af globale fællesskaber.

På ét niveau er der her en del praktiske tiltag, som ISA ganske ukontroversielt kan tage i bestræbelserne på at afbøde globale uligheder internt i disciplinen. Få vil formentlig bestride det fornuftige og rimelige i, at der til internationale sociologkonferencer bør være mulighed for at præsentere sin forskning på spansk og portugisisk forudsat, at der samtidig tolkes til engelsk. Det samme gælder tiltag i retning af en vis økonomisk omfordelingspolitik, hvor medlemmer fra rige lande bidrager til at finansiere konferencedeltagelse til forskere fra den tredje verden. Denne form for multikulturalisering af disciplinens organisatoriske rammer er i øvrigt allerede godt undervejs – hvad såvel konferencen i Taiwan, som den senest afholdte ISA-forskningskonference i Sydafrika, vidner om⁸. Betydeligt mere kontroversielt bliver det, når talen falder på disciplinens kognitive strukturer – og herunder ikke mindst de postkoloniale kritikker af sociologiens iboende Eurocentrisme. Her må vi formentlig imødesee ikke ubetydelige fremtidige konfliktpotentialer; men samtidig en mulig kilde til multi-civilisatorisk dialog.

Det er selvsagt vanskeligt at spå om de langsigtede konsekvenser for sociologien af denne øgede bevidsthed om global kulturel og lingvistisk pluralisme. Én mulig inspirationskilde til spekulation kan vi dog hente hos Manfred Max Bergman, som på konferencen i Taipei holdt et spændende oplæg om multikulturalismens udfordringer for schweizisk sociologi. Her må tysk-, fransk- og italiensk-talende sociologer hele tiden søge at akkommodere hinanden inden for et begrænset institutionelt rum – samtidig med, at de må orientere sig mod den globalt dominerende amerikanske sociologi. Bergman understregede, at man på baggrund af "tilpasnings-teori" kan skelne mellem fire idealtypiske habituelle dispositioner, afhængig af forholdet til egen og andres kultur. De integrerede sociologer opgiver egen kultur og søger at smelte sammen med angelsaksisk sociologi; de multikulturelle søger at istandsætte

en konstant dialog mellem sociologi-kulturerne; de segregerede trækker sig sammen omkring sit eget stamme-fællesskab; og endelig finder man de marginaliserede, som er afkoblet fra alle disse kontekster.

Mon ikke man i disse habituelle dispositioner – udviklet i en specifik national kontekst – også kan skimte fire scenarier for, hvordan lokale og globale sociologier kan tænkes koblet i fremtiden? Der er således næppe tvivl om, at vi i dansk sociologi, i lighed med andre perifere sociologier, oplever et øget pres i disse år for at lade os integrere i den internationalt dominerende, angelsaksiske forsknings- og publiceringskultur. Christian Fleck fra Østrig viste sigende data i Taipei: langt de fleste af de europæiske sociologtidsskrifter optaget i internationale databaser er lokaliseret i Storbritannien. Multikulturalisme er i den sammenhæng ikke blot et spørgsmål om alternative stemmer fra det globale Syd; det er tillige et spørgsmål om at anerkende diversiteten af teoretiske og lingvistiske sociologitraditioner i Europa. Truslerne om marginalisering er her ganske reelle – for hvem gider interessere sig for et lille land som Danmark? Det er fristende at falde tilbage på forestillinger om en nationalt segregeret og selvberørende sociologi og i den sammenhæng fortrænge, at sociologi i vores kontekst primært er et multi-europæisk importprodukt! Om ikke andet kan vi forsigtigt forudse at sådanne globale dilemmaer vil blive stadig mere nærværende for stadig flere danske sociologer i fremtiden.

Disse overvejsers lidt spekulative præg til trods, så vil det være vores afsluttende bemærkning her, at diskussioner om sociologiens nationale tilstand og globale uligheder med fordel kan føres på andet og mere end et rent idiosynkratisk grundlag. Der findes efterhånden en voksende litteratur inden for den gren af refleksiv videns- og videnskabssociologi, som vi kan kalde "sociologi om sociologi" – og som altså består af grundige sociologiske studier af metoderne, praksisserne og de politisk-sociale vilkår for sociologisk vidensproduktion⁹. Med dette essay gør vi ingen fordringer om at leve op til dette niveau – her er højst tale om auto-etnografiske anekdoter. Men det er vores forhåbning, at essayet kan være med til at udpege nogle af de tendenser, udfordringer og problematikker i sociologien, som med fordel kan gøres til genstand for et mere systematisk, empirisk funderet og refleksivt studium. Sociologiens globale dilemmaer er trods alt for alvorlige til, at vi kan overlade dem til markedets og forskningspolitikens begrænsede iagttagelsespositioner.

Kristoffer Kropp
E-mail: kkr@soc.ku.dk

Anders Blok
E-mail: abl@soc.ku.dk

Noter

1. Ligesom de to sociologsammenslutninger i udgangspunktet selvsagt afspejler og udtrykker to vidt forskellige historisk og geopolitisk betingede forståelser af "internationalisme".
2. Mere præcist er der tale om en "intern" konference afholdt af det såkaldte "Council of National Associations" under ISA, altså den gren af foreningen, der består af delegerede fra de nationale sociologforeninger. Dette til forskel fra den gren af ISA ("Research Council"), der består af forskningskomiteer ("Research Committees"), og som udgør grundstenen i de internationale sociologkongresser, der afholdes hver fjerde år, senest i Durban i 2006 og næste gang i Göteborg, juli 2010. Se også Taipei-konferencens hjemmeside, hvor man kan hente papers (der senere vil blive udgivet som proceedings): <http://www.ios.sinica.edu.tw/cna/index.php>.
3. Diskussionen er også blevet importeret til dansk sociologi; se Jacobsen (red.) 2008.
4. Syed Farid Alatas fra Singapore og Raewyn Connell fra Australien hører til de mest aktive fortalere for alternative sociologier fra Syd. Begge har skrevet indgående om sociologiens (post) koloniale situation, så interesserede læsere har mulighed for at uddybe sit kendskab (Alatas 2003, 2006b; Connell 2007).
5. Denne interessante case på spredningen af sociologiske begreber blev taget op på konferencen i Taipei af den japanske sociolog Sato Yoshimichi.
6. Der findes en svulmende litteratur om hver af disse begreber. Se Marton (2005) for en koncis introduktion til debatten, i konteksten af socialvidenskab og humaniora.
7. Man kan få et overblik over disse vidtfavnende debatter via Burawoys egen hjemmeside om emnet: <http://burawoy.berkeley.edu/PS.htm>.
8. Konferencen i Taiwan havde ligelig deltagelse af nationale sociologforeninger fra de kategorier af lande, som OECD betegner A, B og C-lande – dvs. udviklede, industrialiserende, og udviklingslande. Konferencen i Sydafrika havde betydelig højere deltagelsesgrad af afrikanske sociologer end sædvanligt.
9. Der er her ikke plads til at gå i detaljer, men interesserede læsere henvises f.eks. til følgende bidrag, der giver gode indføringer til diverse grene af feltet: Wagner 2001 (om sammenhænge mellem sociologi og stat i historisk-komparativt perspektiv); Abbott 2001 (en teoretisk sofistikeret analyse af kognitive skift i sociologien siden 1945); Convert & Heilbron 2007 (en konkret analyse af fremkomsten af et sociologisk subfelt); Leahey 2008 (en god oversigt over "mikro-studier" af sociologisk forskningspraksis); og Lamont 2009 (et grundigt etnografisk studie af kvalitetsbedømmelser og peer review i socialvidenskabelig forskning).

Litteratur

- Abbott, Andrew 2001: *Chaos of Disciplines*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Alatas, Syed Farid 2003: "Academic Dependency and the Global Division of Labour in the Social Sciences", *Current Sociology* 51(6):599-613.
- Alatas, Syed Farid 2006a: "Ibn Khaldun and Contemporary Sociology", *International Sociology* 21(6):782-795.
- Alatas, Syed Farid 2006b: "The Autonomous, the Universal and the Future of Sociology", *Current Sociology* 54(1):7-23.
- Beck, Ulrich 2005: "How not to become a museum piece", *British Journal of Sociology* 56(3):335-343.
- Beck, Ulrich 2006: *Cosmopolitan Vision*. Cambridge: Polity Press.
- Burawoy, Michael 2005: "2004 American Sociological Association Presidential address: For public sociology", *British Journal of Sociology* 56(2):260-290.

- Calhoun, Craig 2005: "The promise of public sociology", *British Journal of Sociology* 56(3):355-363.
- Connell, Raewyn 2007: *Southern Theory: The Global Dynamics of Knowledge in Social Science*. Sydney: Allen & Unwin.
- Convert, Bernard & Heilbron, Johan 2007: "Where did the new economic sociology come from?", *Theory & Society* 36(1):31-54.
- Jacobsen, Michael Hviid (red.) 2008: *Public Sociology: Proceedings of the Anniversary Conference Celebrating Ten Years of Sociology in Aalborg*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Lamont, Michèle 2009: *How Professors Think: Inside the Curious World of Academic Judgment*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Leahey, Erin 2008: "Methodological Memes and Mores: Towards a Sociology of Social Research", *Annual Review of Sociology* 34(1):33-53.
- Marton, Susan 2005: "Academics and the Mode-2 Society: Shifts in Knowledge Production in the Humanities and Social Sciences", i Bleiklie, I. og Henkel, M. (red.): *Governing Knowledge: A Study of Continuity and Change in Higher Education*, pp. 169-188. Berlin: Springer.
- Wagner, Peter 2001: *A History and Theory of the Social Sciences*. London: SAGE Publication.